

Evaluering af Tackling – sundhed, selvværd og samvær

- Delrapport II

Mette Riegels

Mathilde Vinther-Larsen

Thea Suldrup Jørgensen

Tine Curtis

Morten Grønbæk

UNGES
HVERDAG.dk

1. INDLEDNING.....	3
2. DELTAGELSE I UNDERSØGELSEN	4
3. ELEVSPØRGESKEMAET.....	5
4. LÆRERSPØRGESKEMAET OM FOREBYGGELSESRELATERET UNDERVISNING	12
5. EVALUERINGSSPØRGESKEMAET	14
6. OBSERVATION AF UNDERVISNING SAMT ELEV- OG LÆRERINTERVIEW.....	18
7. EVALUERINGEN ÅR 2007	19
8. REFERENCER.....	20

1. Indledning

Denne delrapport er den anden og sidste i forbindelse med evalueringen af det tre-årige undervisningsmateriale *Tackling – sundhed, selvværd og samvær*. Evalueringen gennemføres for Sundhedsstyrelsen af Statens Institut for Folkesundhed, Center for Alkoholforskning. Evalueringens formål er at evaluere effekten og anvendeligheden af forebyggelsesindsatsen *Tackling* i den danske folkeskole. Den endelige samlede afrapportering af evalueringen færdiggøres december 2007.

Evalueringen gennemføres i et kombineret design med anvendelse af en målopfyldelsesmodel og en procesmodel og bliver således både bedømmelses- og forbedringsorienteret. Evalueringens målopfyldelsesmodel skal evaluere, hvilken effekt *Tackling* har på alkoholdebut, ryggedebut, alkoholforbrug, tobaksforbrug og brug af illegale stoffer, og anvender et cluster-randomiseret design, hvor folkeskolerne i fem amter og en kommune er randomiseret til at være henholdsvis interventions- eller kontrolskoler. Interventionsskolerne underviser i *Tackling* og kontrolskolerne fortsætter den sædvanlige undervisning. Procesmodellen skal vurdere undervisningsmaterialets anvendelighed i folkeskolen ved at belyse muligheder og barrierer ved anvendelsen af undervisningsmaterialet. Procesmodellen er en kombineret model med et integreret design, der medfører løbende anvendelse af kvalitative og kvantitative metoder gennem hele evalueringsprocessen.

Dataindsamlingen foregår løbende over den treårige projektperiode. På nuværende tidspunkt er der således gennemført tre dataindsamlinger med et elevspørgeskema; en baselineundersøgelse før undervisningen i *Tackling* startede i 7. klasse i 2004 og to opfølgingsundersøgelser i henholdsvis 7. klasse i 2005 og i 8. klasse i 2006. Data fra elevspørgeskemaet vil udgøre det primære grundlag for analysen af *Tacklings* effekt på elevernes sundhedsadfærd. Disse data kan i sub-analyser suppleres med data indsamlet ved hjælp af et lærerspørgeskema om forebyggelsesrelateret undervisning og et evalueringsspørgeskema til de lærere, der har undervist i *Tackling*. Anvendeligheden af *Tackling* evalueres på baggrund af evalueringsspørgeskemaerne besvaret af de lærere, der underviser i *Tackling*. Disse data suppleres med observationer af undervisningen i *Tackling* og kvalitative interview med henholdsvis elever og lærere, der har anvendt materialet.

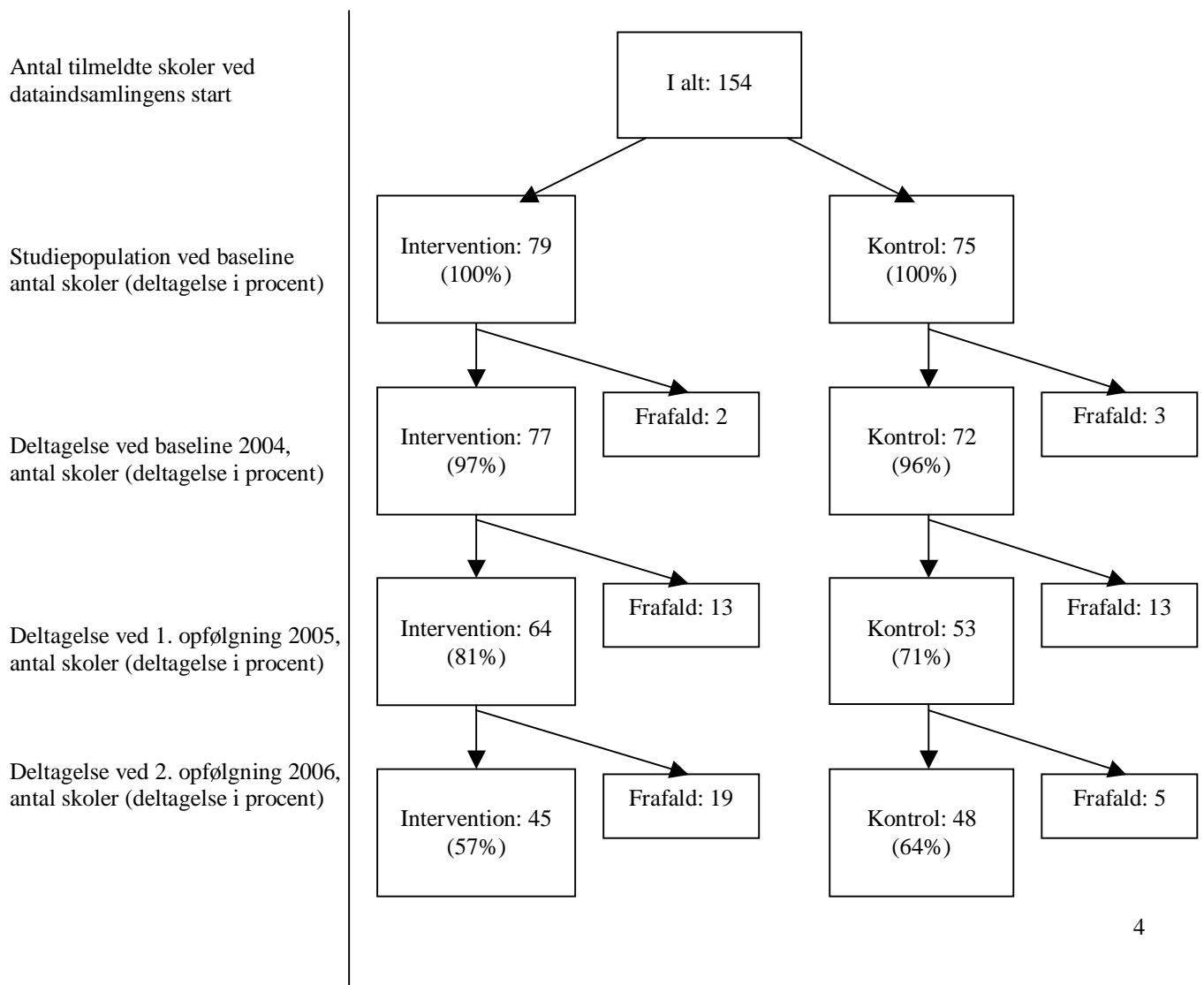
Denne rapport har til formål at gøre status over evalueringen, herunder redegøres for erfaringer dataindsamlingen og resultater. Nærværende rapport vil indledningsvis redegøre for deltagelsen i undersøgelsen og mulige forklaringer på bortfald. Herefter fokuseres på hvert af undersøgelsens tre spørgeskemaer; elevspørgeskemaet, lærerspørgeskemaet om forebyggelsesrelateret undervisning og evalueringsspørgeskemaet til lærerne der underviser i *Tackling*, samt på de kvalitative data. For hvert spørgeskema vil der blive redegjort for besvarelsen i 8. klasse, hvilke erfaringer der er gjort i forbindelse med dataindsamlingen, samt der vil blive præsenteret enkelte resultater fra undersøgelsen i 8. klasse og i det omfang, det er muligt og meningsfuldt, inddrages resultater fra henholdsvis baselineundersøgelsen i 7. klasse og den første opfølgingsundersøgelse i 7. klasse. Afslutningsvis redegøres for undersøgelsens forløb i 9. klasse. Denne rapport vil ikke vise resultater vedrørende *Tacklings* effekt på elevernes sundhedsadfærd. Dette skyldes, at en offentliggørelse af denne type resultater vil kunne påvirke evalueringens videre forløb og respondenternes svar på det kommende spørgeskemaer.

2. Deltagelse i undersøgelsen

Ved evalueringsprojektets start i 2004 var der 154 skoler, der tilmeldte sig projektet. Heraf meldte seks skoler fra til projektet indenfor det første år, således at der i forbindelse med den første opfølgingsundersøgelse var 148 skoler tilmeldt undersøgelsen heraf 75 interventionsskoler og 73 kontrolskoler. Siden er der sket et løbende frafald, således at der på nuværende tidspunkt, ved starten af den sidste opfølgingsundersøgelse er 129 skoler tilmeldt projektet, heraf 62 interventionsskoler og 67 kontrolskoler. Årsagerne til at skolerne melder fra er forskellige, men flere har angivet, at der ikke kan afsættes tid til at deltage i projektet, da det er nødvendigt at prioritere andre opgaver. Desuden begrundes afmeldingerne med lærerskift, sammenlægning af klasser og manglende opbakning fra eleverne.

På baggrund af besvarelserne på elevspørgeskemaet er der lavet en opgørelse af deltagelsen i elevundersøgelsen målt på skoleniveau fra studiets start, ved baselineundersøgelsen samt ved de to opfølgingsundersøgelser (figur 1). Opgørelsen viser, at ved anden opfølgingsundersøgelse i 8. klasse deltog 57% af de interventionsskoler og 64% af de kontrolskoler, som oprindeligt var tilmeldt projektet. Det samlede frafald har således fordelt sig jævnt i henholdsvis interventions- og kontrolgruppen. Det bør bemærkes, at frafaldet i forbindelse med første opfølgingsundersøgelse i 2005 var skævt fordelt, idet der i interventionsgruppen var en deltagelse på 81%, mens der i kontrolgruppen var en deltagelse på 71% ved første opfølgingsundersøgelse i 7. klasse.

Figur 1: Nedenstående figur viser antal deltagende og frafaldne skoler ved hver af de tre undersøgelser, samt den samlede deltagelsesprocent for hver af undersøgelserne

3. Elevspørgeskemaet

Elevspørgeskemaet besvares på skolerne ved internetbaseret selv-interviewing, og for at tilgodese læsesvage elever læses spørgsmål og svarmuligheder op i hovedtelefoner. Alle elever i de deltagende 7. klasser er inviteret til at deltage i forskningsprojektet, men kun de elever, hvis forældre har givet samtykke, besvarer elevspørgeskemaet. Alle elever i de klasser, der er udtrukket til intervention, deltager i undervisningen i Tackling. Der er gennemført en baselineundersøgelse før Tackling blev implementeret i starten af 7. klasse og herefter gennemføres opfølgingsundersøgelser i slutningen af 7., 8. og 9. klasse. Der indsamles data om blandt andet elevernes køn, alder, familieforhold, alkoholdebut- og forbrug, rygedebut, tobaksforbrug, brug af illegale stoffer, restriktion vedrørende tobak og alkohol i hjemmet, fritid, sociale netværk, skole herunder skoletrivsel og helbred.

Deltagelse i elevundersøgelsen

Nedenstående tabel 1 viser elevdeltagelsen i hver af de tre undersøgelser opdelt i henholdsvis interventionselever og kontrolelever. Desuden fremgår det af tabellen, hvor mange elever, der har deltaget i både baselineundersøgelsen og første opfølgingsundersøgelse samt hvor mange elever, der har deltaget i alle tre undersøgelser. Som det fremgår af tabellen var der således 2376 elever, henholdsvis 1216 interventionselever og 1160 kontrolelever, der deltog i den anden opfølgingsundersøgelse i 8. klasse, og der er 1545 elever, henholdsvis 833 interventionselever og 712 kontrolelever, der har deltaget i alle tre undersøgelser. Der er således ikke en betydelig skævhed i fordelingen af henholdsvis interventions- og kontrolelever.

Tabel 1: Tabel over antal deltagende elever opdelt på randomiseringsstatus i hver af de tre undersøgelser, samt i både base og første opfølgning samt alle tre undersøgelser

	Baseline-undersøgelse (2004)	1. Opfølgingsundersøgelse (2005)	2. Opfølgingsundersøgelse (2006)	Baseline og 1. Opfølgingsundersøgelse (2004 og 2005)	Baseline, 1. og 2. Opfølgingsundersøgelse (2004, 2005 og 2006)
Interventionselever	2694	1934	1216	1762	833
Kontrolelever	2125	1484	1160	1287	712
Elever i alt	4819	3418	2376	3057	1545

Erfaringer med elevspørgeskemaet 2006

Dataindsamlingen med elevspørgeskemaet i 8. klasse i 2006 forløb tilfredsstillende. Det er indtrykket, at skolerne generelt har oplevet, at det var uproblematisk at besvare elevspørgeskemaet, ligesom de tekniske forhold omkring besvarelsen har været uden problemer. Undersøgelsen var én gang ramt af et servernedbrud, men problemet blev løst indenfor få timer. Enkelte lærere har henvendt sig med problemer i forbindelse med bestilling af kode, disse problemer har dog oftest kunne tilskrives fejlindtastninger fra lærerens side. Desuden har enkelte lærere kontaktet Statens Institut for Folkesundhed og ladet os bestille koden til besvarelse af spørgeskemaet. Samlet set kan det således konstateres, at lærere og elever nu er så fortrolige med anvendelsen af computere og med undersøgelsen, at kun meget få har brug for rådgivning og hjælp i forbindelse med bestilling af koder og besvarelse af spørgeskemaet.

I forbindelse med elevernes besvarelse af spørgeskemaet registreres det, hvor lang tid, eleverne bruger på at svare på spørgeskemaet. Opgørelsen fra besvarelsen i 8. klasse viser, at den gennemsnitlige besvarelsestid er 27 minutter og at halvdelen af eleverne bruger mellem 22 og 31 minutter på at svare på spørgeskemaet, således har 75% af eleverne svaret på spørgeskemaet indenfor 31 minutter. Tidsmålingen medtager ikke tid til at sætte hovedtelefoner til computeren, logge på elevsiden osv. I 9. klasse må det desuden forventes, at eleverne skal svare på flere af de spørgsmål, der allerede findes i spørgeskemaet, fordi de har mere erfaring i brug af rusmidler. Spørgeskemaet bliver således ikke udvidet væsentligt i 9. klasse, da det samlede tidsforbrug derved sandsynligvis vil overstige én lektion á 45 minutter.

I de første breve til skolerne vedrørende dataindsamlingen i 8. klasse var sidste frist for besvarelse af elevspørgeskemaet sat til den 12. april 2006. Der var imidlertid en del skoler, som ikke besvarede spørgeskemaet indenfor den fastsatte tidsfrist, hvorfor der blev rykket for besvarelse flere gange såvel skriftligt som telefonisk, ligesom spørgeskemaet blev holdt åbent for besvarelse frem til skolernes sommerferie. I forbindelse med afslutningen på dataindsamlingen i 8. klasse blev der udsendt et spørgeskema til de skoler, som ikke havde besvaret elevspørgeskemaet. Spørgeskemaet havde dels til formål at afklare, hvorfor skolerne ikke havde besvaret spørgeskemaet og dels havde det til formål, at afklare, hvorvidt der var mulighed for at forbedre processen omkring dataindsamlingen med henblik på at forbedre svarprocenten. 13 skoler besvarede spørgeskemaet. Besvarelserne synes at indikere, at skolerne skal imødekomme en række krav og derfor kan have svært ved at afsætte den fornødne tid til et forskningsprojekt som dette, ligesom lærerskift og sygdom havde haft betydning for den manglende deltagelse. Hovedparten af de skoler, der besvarede spørgeskemaet gav samtidig tilsagn om fortsat deltagelse i projektet, og der var ikke nogen bemærkninger til selve dataindsamlingsprocessen.

Spørgeskemaet i 8. klasse i 2006 var i vid udstrækning identisk med det spørgeskema, der blev anvendt ved henholdsvis baselineundersøgelsen i 2004 og den første opfølgingsundersøgelse i 2005. Desuden var spørgeskemaet udvidet med nogle mindre sæt af spørgsmål på baggrund af erfaringerne fra 7. klasse og for at sikre, at blandt andet elevernes brug af rusmidler blev belyst hensigtsmæssigt i forhold til evalueringens effektmål. Der var således eksempelvis medtaget spørgsmål om snifning og et sæt spørgsmål om fester og alkoholforbrug i forbindelse med fester. Det er endnu ikke klart, hvorvidt sidstnævnte spørgsmål giver tilstrækkelig information til at kunne indgå i evalueringen af Tackling.

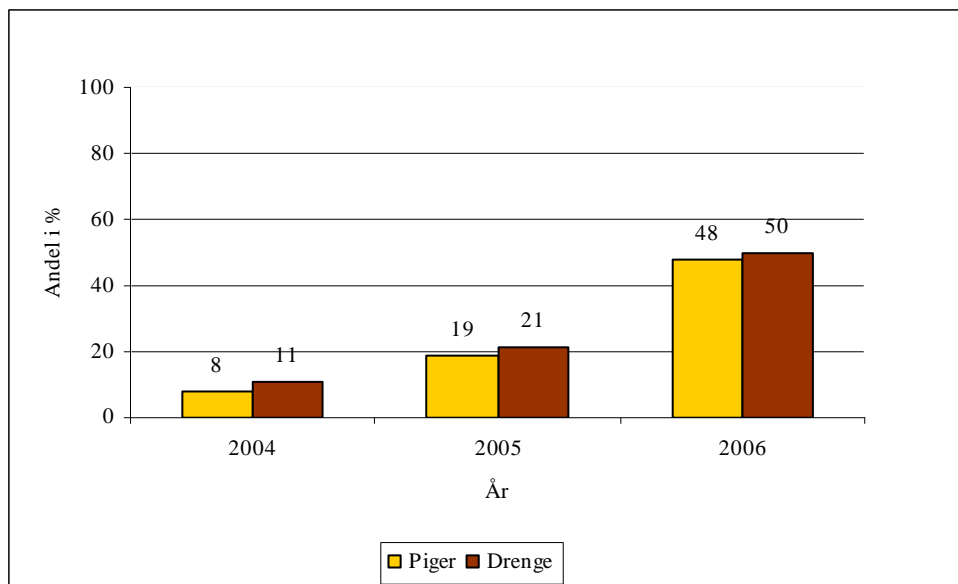
Resultater fra elevspørgeskemaet 2006 og siden 2004

I det følgende afsnit præsenteres resultater fra elevspørgeskemaet i 2006, og i det omfang det er muligt udviklingen siden 2004. En opgørelse af besvarelserne i 2006 viser, at 51% af respondenterne er piger og 49% af respondenterne er drenge. Således er kønsfordelingen i de tre undersøgelser identisk, idet der også i 2004 og 2005 var 51% af respondenterne, der var piger og 49%, der var drenge.

I teenageårene begynder mange unge at drikke alkohol, og det er derfor forventeligt, at der vil ske en stigning i antallet af unge, der har prøvet at drikke alkohol og har prøvet at være fulde. I 8. klasse er der således 91% af pigerne og 92% af drengene, der angiver, at de har smagt alkohol. Resultaterne viser desuden, at henholdsvis 33% af pigerne og 34% af drengene i 8. klasse angiver, at de har været *meget* fulde. Ved den første opfølgingsundersøgelse i foråret 2005, da eleverne gik i 7. klasse, gjorde dette sig gældende for henholdsvis 10% af pigerne og 12% af

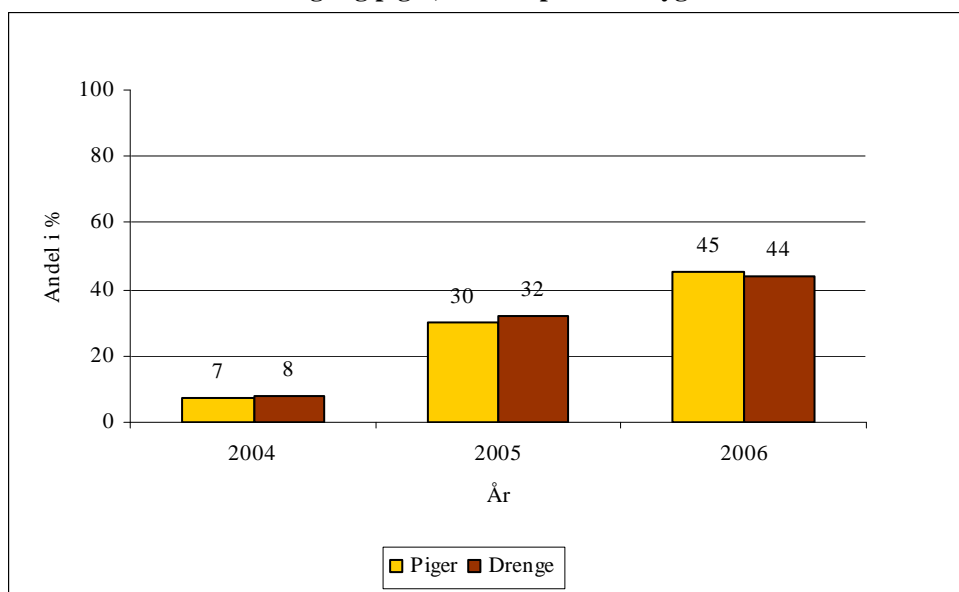
drengene. Ved baselineundersøgelsen i 2004 blev der ikke spurgt til, hvorvidt eleverne havde prøvet at være meget fulde, men alene til om de havde prøvet at være fulde, dette gjorde sig gældende for henholdsvis 8% af pigerne og 11% af drengene. I 8. klasse angiver henholdsvis 48% af pigerne og 50% af drengene, at de har været fulde (figur 2).

Figur 2: Andel af henholdsvis drenge og piger, der har været fulde ved hver af de tre undersøgelser

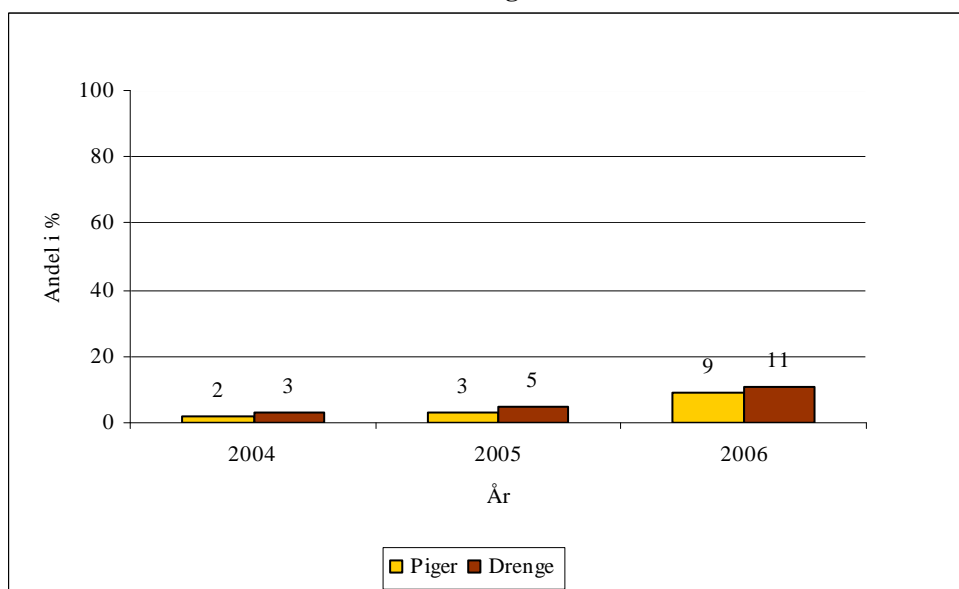
Tobak er er ligesom alkohol noget mange unge stifter bekendtskab med i teenageårene. Således er der en stigende andel af unge, der har prøvet at ryge cigaretter i 8. klasse sammenlignet med starten af 7. klasse. Af figur 3 ses det, at i 8. klasse har 45% af pigerne og 44% af drenge prøvet at ryge, mens det kun var henholdsvis 7% af pigerne og 8% af drengene, der havde prøvet at ryge i starten af 7. klasse ved baselineundersøgelsen. Der er ikke spurgt helt identisk til rygning i alle tre undersøgelser. Således er der spurgt direkte til om de unge ryger ved baseline, mens der ved opfølgingsundersøgelserne er spurgt, om de nogensinde har prøvet at ryge. Variationen mellem de to spørgsmål er dog ganske lille, og det skønnes ikke at have betydning for resultaterne af nærværende analyser, da forskellene hovedsageligt har betydning for detaljeringsgraden i svarkategorierne, og ikke har betydning for muligheden for at identificere de respondenter, der har prøvet at ryge.

Figur 3: Andel af henholdsvis drenge og piger, der har prøvet at ryge ved hver af de tre undersøgelser

Ligesom for de øvrige rusmidler er der sket en stigning i andelen, der har prøvet at ryge hash eller pot (figur 4). I 2004 og 2005 var der således mindre end 6%, der havde prøvet at ryge hash eller pot, mens der i 8. klasse i 2006 er henholdsvis 9% af pigerne og 11% af drengene, der angiver, at de har prøvet at ryge hash eller pot.

Figur 4: Andel af henholdsvis drenge og piger, der har prøvet at ryge hash eller pot ved hver af de tre undersøgelser

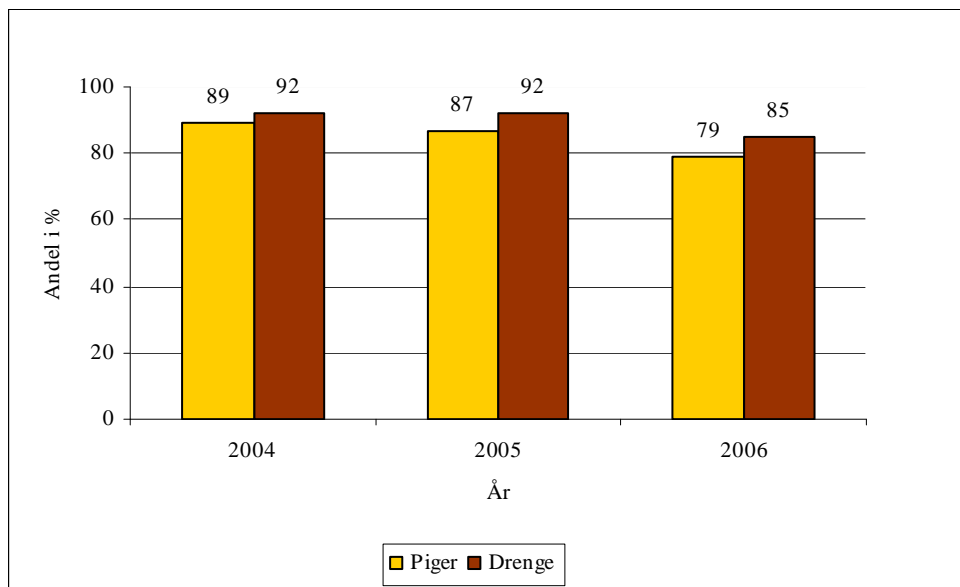

I 2006 var der medtaget et nyt spørgsmål om, hvorvidt de unge har prøvet at sniffe. To procent af både pigerne og drengene angiver, at de har prøvet at sniffe.

Elevspørgeskemaet har ikke alene fokus på elevernes brug af rusmidler. Der indsamles også data vedrørende en række andre mål relateret til de unges hverdag og sundhed, med henblik på at kunne tage højde for relevante faktorer i forbindelse med analyserne af Tacklings effekt på elevernes brug af tobak, alkohol og illegale stoffer.

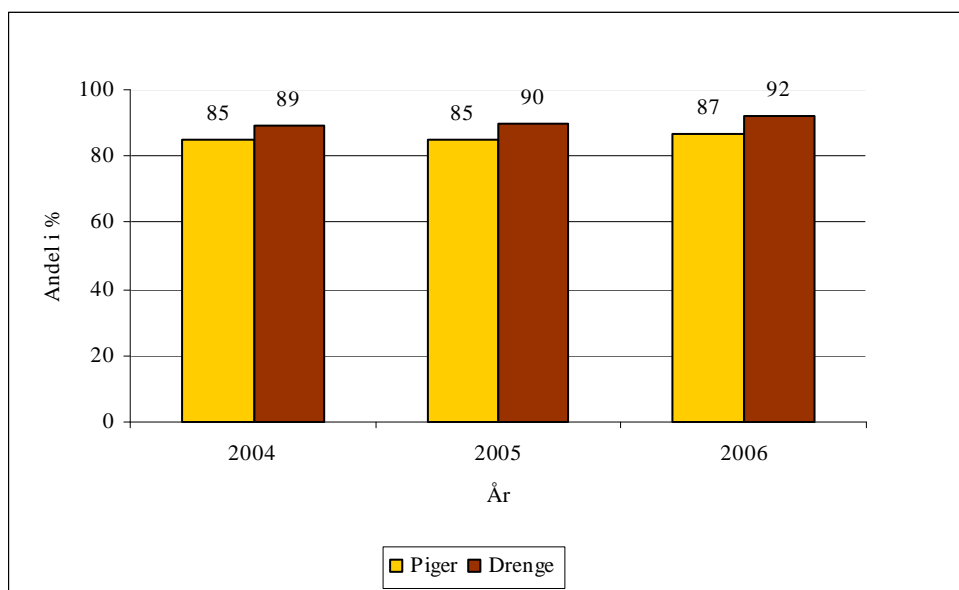
Eleverne er ved alle tre undersøgelser blevet spurgt til deres selvvaluerede helbred. Af nedenstående figur 5 ses, at der er sket et lille fald i andelen af elever med et godt eller virkelig godt selvvalueret helbred, således at der i 8. klasse er henholdsvis 79% af pigerne og 85% af drengene, som har et godt eller virkelig godt selvvalueret helbred.

Figur 5: Andel af henholdsvis drenge og piger, der har et godt eller virkelig godt selvvalueret helbred ved hver af de tre undersøgelser

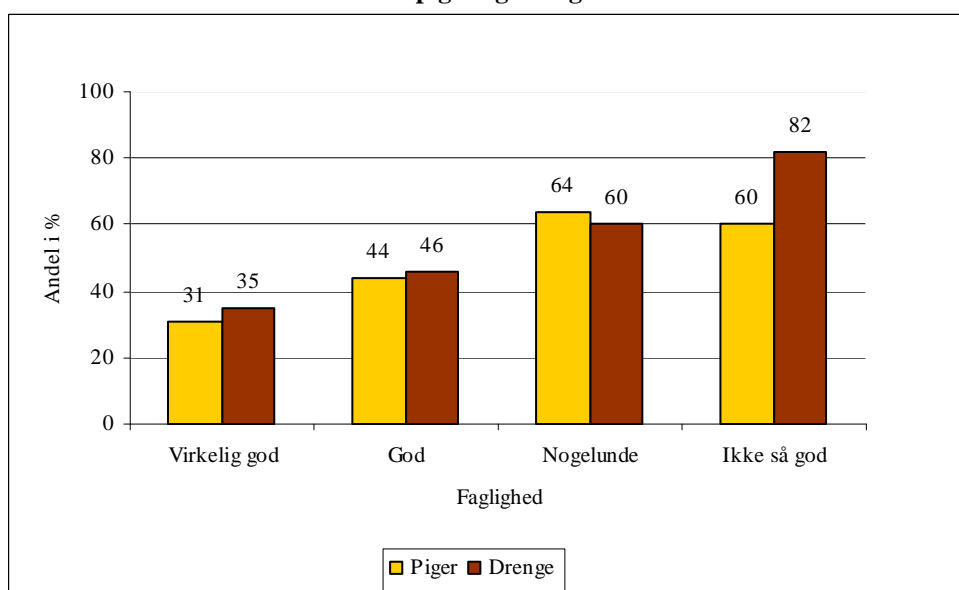
De unge bliver desuden spurgt, hvordan de har det med deres klassekammerater. Af figur 6 fremgår det, at andelen af henholdsvis piger og drenge, der har det godt eller virkelig godt med deres klassekammerater har været næsten den samme i alle tre undersøgelser. I 8. klasse er det 87% af pigerne og 92% af drengene, der angiver, at de har det godt eller virkelig godt med deres klassekammerater.

Figur 6: Andel af henholdsvis drenge og piger, der har et godt eller virkelig godt med sine klassekammerater ved hver af de tre undersøgelser

På baggrund af datamaterialet fra 8. klasse er det undersøgt, om der er en sammenhæng mellem elevernes egen opfattelse af deres faglige niveau i skolen, og hvorvidt de angiver at have været fulde. Figur 7 viser, at der måske er en tendens til, at jo bedre eleverne selv oplever, at de klarer sig i skolen rent fagligt, des mindre andel angiver samtidig, at de har prøvet at være fulde. Resultaterne er ikke testet for, hvorvidt sammenhængen er signifikant, og der er ikke taget højde for eventuelle konfoundere i analysen.

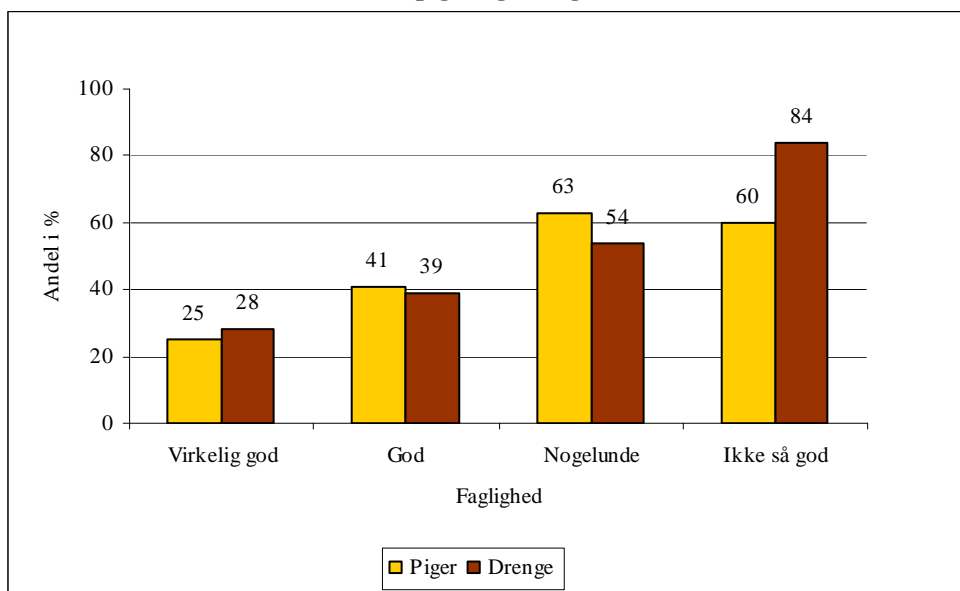
Figur 7: Sammenhængen mellem egen opfattelse af faglighed i skolen og andel der har været fulde for henholdsvis piger og drenge i 8. klasse

Der er ligeledes gennemført analyser af sammenhængen mellem elevernes egen opfattelse af deres faglighed og hvorvidt de prøvet at ryge (figur 8). Analysen viser, at der ligesom alkohol, er

en tendens til, at blandt de elever, der vurderer deres egen faglighed som ikke så god eller nogenlunde, er der en større andel, som har prøvet at ryge end blandt de elever, der vurderer deres egen faglighed som virkelig god eller god. Tendensen synes lidt tydeligere for drenge end for piger, men ligesom for alkohol, er der hverken testet for sammenhæng eller taget højde for eventuelle konfoundere.

Figur 8: Sammenhængen mellem egen opfattelse af faglighed i skolen og andel der har prøvet at ryge henholdsvis piger og drenge i 8. klasse

I forbindelse med analyserne af data fra 8. klasse, har vi sammenlignet resultaterne fra nærværende undersøgelse med resultaterne i andre tilsvarende undersøgelser. Sundhedsstyrelsens undersøgelse af de 11-15-åriges livsstil og sundhedsvaner (Sundhedsstyrelsen 2006), synes at give det bedste grundlag for sammenligning, i det hovedparten af respondenterne i Ungeshverdag.dk fra 2006 er 14 år, og Sundhedsstyrelsens undersøgelse har aldersopdelte analyser på hver aldersgruppe fra 11-15 år. Sundhedsstyrelsens dataindsamling er gennemført i 2004, mens data til Ungeshverdag.dk er indsamlet i 2006. Vi har alligevel valgt at sammenligne andelen, der angiver, at de har prøvet at være fulde i de to undersøgelser. I Ungeshverdag.dk angiver henholdsvis 48% af pigerne og 50% af drengene, at de har været fulde i 8. klasse, mens det samme gør sig gældende for 41% af de 14-årige piger og 49% af de 14-årige drenge i Sundhedsstyrelsens undersøgelse. Der er således tilnærmelsesvis overensstemmelse mellem fundene i de to undersøgelser. Afvigelserne kan for eksempel skyldes den tidsmæssige forskydning i dataindsamlingerne eller forskelle i dataindsamlingsmetode (Ungeshverdag.dk er internetbaseret, Sundhedsstyrelsens undersøgelse er papirbaseret).

Der er fremtidigt etableret mulighed for sammenligning med andre undersøgelser, i det der i elevspørgeskemaet til 9. klasse er medtaget et alkoholspørgsmål, som er identisk med et af de spørgsmål, der indgår i Sundhedsstyrelsens "Undersøgelse af børn og unges livsstil 2006".

4. Lærerspørgeskemaet om forebyggelsesrelateret undervisning

Lærerne fra både interventions- og kontrolskoler besvarer hvert år et spørgeskema sideløbende med elevernes besvarelser af det internetbaserede spørgeskema. I spørgeskemaet indsamles data vedrørende forebyggelsesrelateret undervisning i tobak, alkohol og illegale stoffer samt om hvorvidt skolen har en tobaks-, alkohol- og mobbepolitik. Spørgeskemaet har til formål, at afdække hvilken forebyggelsesrelateret undervisning, der bliver gennemført på henholdsvis interventions- og kontrolskolerne, med henblik på at etablere et billede af dels om der gennemføres anden forebyggelsesrelateret undervisning end undervisningen i Tackling på interventionsskolerne og dels med henblik på at finde frem til, hvilke aktiviteter der er på kontrolskolerne. Spørgeskemaet blev i 8. klasse besvaret i papirform, mens det i 7. klasse var muligt at svare både i papirform og via internettet.

Erfaringer med lærerspørgeskemaet om forebyggelsesrelateret undervisning

I 8. klasse blev spørgeskemaet udsendt i januar 2006 sammen med vejledninger til besvarelsen af elevspørgeskemaet på internettet. Der har været henvendelser fra lærerne i forbindelse med besvarelsen, men det har, grundet lav besvarelsesprocent, ligesom for de øvrige besvarelser, været nødvendigt at rykke flere gange såvel skriftligt som telefonisk for besvarelsen. Skolerne er blevet rykket for besvarelse samtidig med, at de er blevet rykket for besvarelsen på de øvrige spørgeskemaer.

Resultater fra lærerspørgeskemaet om forebyggelsesrelateret undervisning i 8. klasse

I 8. klasse har 88 lærere (41 interventionsklasser og 47 kontrolklasser) besvaret spørgeskemaet om forebyggelsesrelateret undervisning. Nedenstående tabel 2 viser, hvor stor en andel af lærerne for henholdsvis interventions- og kontrolklasserne, der har angivet, at klassen har modtaget undervisning i emnerne tobak, alkohol og illegale stoffer. Således er der en større andel af interventionsklasserne end kontrolklasserne, der har modtaget undervisning i tobak og alkohol, mens andelen af klasser, der har modtaget undervisning i illegale stoffer er næsten den samme i de to grupper.

Tabel 2: Andel af henholdsvis interventions- og kontrolklasserne, som har modtaget undervisning i tobak, alkohol og illegale stoffer.

$N_{\text{intervention}} = 41$, $u_{\text{oplyst}_{\text{intervention}}} = 1-2$. $N_{\text{kontrol}} = 47$, $u_{\text{oplyst}_{\text{kontrol}}} = 1-2$.

	Interventionsklasser (%)	Kontrolklasser (%)
Tobak	76	50
Alkohol	63	29
Illegale stoffer	66	70

Materialer i den forebyggelsesrelaterede undervisning i 7. og 8. klasse

I spørgeskemaet vedrørende undervisning i forebyggelsesrelaterede emner, bliver lærerne bedt om at angive, hvilket materiale de har anvendt i forbindelse med undervisningen om henholdsvis tobak, alkohol og illegale stoffer. En gennemgang af besvarelserne fra både 7. og 8. klasse viser, at mange af lærerne ikke har svaret på spørgsmålet, en del af de manglende besvarelser kan dog

forklares med, at klassen ikke har modtaget undervisning i det pågældende emne. De resterende manglende svar må formodes at kunne tilskrives, at læreren ikke kan huske eller ikke ved, hvilket materiale der har været anvendt. Resultater fra gennemgangen af spørgeskemaerne bør derfor tages med stort forbehold. Gennemgangen viser, at der er en del af interventionsskolerne, der som forventeligt angiver, at de har anvendt Tackling, mens en del af kontrolskolerne angiver, at de har anvendt materiale fra Sundhedsstyrelsen. I forbindelse med undervisningen om tobak er der ligeledes en del, der angiver, at de har anvendt materiale fra Kræftens Bekæmpelse. Desuden angiver lærerne, at de har anvendt materiale fra for eksempel Tobaksskaderådet, Hjerteforeningen, videoer som blandt andet "Bodybio" og "Kend din krop", diverse biologibøger og andre bøger. Meget få angiver, at de har anvendt teater eller foredrag med for eksempel politi og SSP.

5. Evalueringsspørgeskemaet

Evalueringsspørgeskemaet besvares hvert år af de lærere, der underviser i Tackling. Evalueringsspørgeskemaet har lukkede såvel som åbne, semikvalitative spørgsmål. De lukkede spørgsmål vedrører undervisningsforløbets varighed og fordelingen af lektioner indenfor hvert afsnit i materialet, brug af lærervejledningen og dens anbefalinger vedrørende undervisningsmetode, anvendelse af materialets arbejdsark og øvelser, samt elevernes engagement. De åbne spørgsmål vedrører lærerens indtryk af materialet, ændringer i undervisningen i forhold til lærervejledningen, holdning til lærervejledningen, indtryk af elevernes engagement samt oplevelse af elevernes udbytte og elevbogens anvendelighed. I det følgende afsnit redegøres for indhold samt erfaringer med evalueringsspørgeskemaet i 8. klasse i 2006. Herefter præsenteres der resultater vedrørende andelen af lærerne, der har undervist i hvert af materialets afsnit i henholdsvis 7. klasse og 8. klasse, og der gives nogle præliminære betragtninger på baggrund af lærernes fritekst-besvarelser i evalueringsspørgeskemaet.

Erfaringer med evalueringsspørgeskemaet i 8. klasse

På baggrund af erfaringerne fra 7. klasse blev evalueringsspørgeskemaet forud for dataindsamlingen i 8. klasse revideret, således at det blev betydelig kortere. Denne revision blev gennemført med henblik på at sikre så høj responsrate som muligt. Gennem forløbet er der rykket flere gange både direkte fra Statens Institut for Folkesundhed og med hjælp fra følgegruppen af amtslige forebyggelseskonsulenter. Disse rykkere har været med til at øge svarprocenten, men de har samtidig givet et indtryk af, at en del af de skoler, der ikke har svaret på spørgeskemaet enten ikke har anvendt materialet eller ikke har svaret, fordi de ikke har været særlig tilfredse med materialet. Ved den senere fortolkning af evalueringens resultater vil det således være nødvendigt, at overveje hvilke implikationer en sådan skævhed i besvarelsen kan have for evalueringens konklusioner.

Resultater fra evalueringsspørgeskemaet i 7. og 8. klasse

I det følgende gennemgås resultater fra evalueringsspørgeskemaet fra både 7. klasse (2005) og 8. klasse (2006). I 7. klasse besvarede lærerne fra 62 interventionsklasser fordelt på 52 interventionsskoler (1 skole med besvarelser fra 3 klasser, 9 skoler med besvarelser fra 2 klasser og 41 skoler med besvarelser fra 1 klasse) evalueringsspørgeskemaet om Tackling.

En gennemgang af besvarelserne fra 7. klasse viser, at hovedparten af lærerne (mere end 90%) angiver, at de har anvendt afsnittene om *Identitet*, *At tage beslutninger*, *Rygning*, *Rygning og kroppens reaktioner*, *Alkohol* og *At tackle utryghed og nervøsitet* (tabel 3). Der er færrest, som angiver at de har anvendt afsnittene om *Vold i medierne* og *At tackle konflikter*, idet henholdsvis 58% og 69% af lærerne angiver, at de har anvendt de to afsnit, hvilket er i god overensstemmelse med, at begge afsnit i lærervejledningen angives som supplerende afsnit. Afsnittet *At tackle sin vrede* er ligeledes et supplerende afsnit, men på trods heraf har 77% af lærerne valgt at anvende det.

**Tabel 3: Andel klasser der har anvendt hvert af afsnittene i Tackling i 7. klasse.
N = 62, uoplyst = 0-7**

Afsnit	Andel anvendt afsnittet (%)
1. Identitet (n = 62)	98
2. At tage beslutninger (n = 62)	100
3. Rygning (n = 62)	97
4. Rygning og kroppens reaktioner (n = 62)	95
5. Alkohol (n = 61)	95
6. Hash (n = 62)	78
7. Reklame (n = 60)	73
8. Vold i medierne (n = 59)	58
9. At tackle utryghed og nervøsitet (n = 60)	92
10. At tackle sin vrede (n = 60)	77
11. God kommunikation (n = 58)	85
12. At komme i kontakt med andre (n = 56)	82
13. At blive sikker på sig selv (n = 56)	75
14. At tackle konflikter (n = 55)	69

I 8. klasse i 2006 var der 62 interventionsskoler tilmeldt undersøgelsen. Der er 53 lærere fordelt på 42 skoler, som har besvaret evalueringsspørgeskemaet (2 skoler med besvarelser fra 3 klasser, 7 skoler med besvarelser fra 2 klasser og 33 skoler med besvarelser fra 1 klasse).

Besvarelserne fra evalueringsspørgeskemaerne i 8. klasse viser, at hovedparten af lærerne (mere end 90%) angiver, at de har anvendt afsnittet om *Tobak, alkohol og stoffer* (tabel 4). Mindre end 60% af lærerne angiver, at de har anvendt afsnittene om *At tackle gruppepres*, *At komme i kontakt med andre* og *At tackle konflikter*. Afsnittene *At tackle konflikter* og *At tackle sin vrede* er begge supplerende afsnit, hvorfor der er en forklaring på, at mindre end halvdelen har valgt at anvende afsnittet om *At tackle konflikter*. Derimod er der 64%, som angiver, at de har anvendt afsnittet *At tackle sin vrede* selvom dette afsnit er et supplerende afsnit.

**Tabel 4: Andel klasser der har anvendt hvert af afsnittene i Tackling 2 i 8. klasse.
N = 52, uoplyst = 0-6.**

Afsnit	Andel anvendt afsnittet (%)
1. Tobak, alkohol og stoffer (n = 52)	92
2. At tage beslutninger (n = 52)	85
3. Mediernes påvirkning (n = 51)	53
4. At tackle utryghed og nervøsitet (n = 51)	80
5. At tackle vrede (n = 50)	64
6. God til at kommunikere (n = 50)	70
7. At komme i kontakt med andre (n = 49)	51
8. At blive sikker på sig selv (n = 47)	62
9. At tackle konflikter (n = 48)	52
10. At tackle gruppepres (n = 48)	50

En nærmere gennemgang af besvarelserne viser, at for de lærere, der har besvaret spørgsmålene til alle ti afsnit (79% af respondenterne) angiver 12% at de har anvendt alle ti afsnit i Tackling 2, mens 36% angiver at have anvendt fem eller færre afsnit.

I forbindelse med forfattergruppens revision af materialet blev fritekst-besvarelserne på evalueringsspørgeskemaet for både 7. og 8. klasse gennemgået. I det følgende præsenteres de præliminære indtryk, som denne gennemgang har givet. Der er derfor ikke tale om egentlige resultater, men alene indtryk. Det er samtidig væsentligt at være opmærksom på, at de lærere, der har besvaret evalueringsspørgeskemaet, kan være en selekteret gruppe, og at variationen i besvarelserne derfor kan være begrænset. Man kan eksempelvis forestille sig, at det enten er de mest tilfredse eller de mest engagerede, der har svaret på spørgeskemaet. I forbindelse med den løbende kontakt med skolerne har det været indtrykket, at de skoler, som enten ikke føler, at de har brugt materialet i tilstrækkeligt omfang, eller som har haft kritik til materialet, formentlig har haft en mindre tendens til at svare på evalueringsspørgeskemaet.

I det følgende gennemgås resultaterne fra lærernes fritekstbesvarelser i evalueringsspørgeskemaet vedrørende Tackling 1 til 7. klasse. Gennemgangen af kommentarerne til det samlede materiale giver det indtryk, at lærerne finder layoutet flot og indbydende. Enkelte påpeger, at stregtegningerne i forbindelse med teksten bør fjernes. De er generende for især de læsesvage elever, der skal bruge materialet. Indholdet angives af de fleste som overskueligt og spændende. En lille del af respondenterne påpeger at materialet er en anelse svært for 7. klasse.

Lærerne bliver ligeledes spurgt til deres erfaringer med lærervejledningen til Tackling. En del angiver, at den er inspirerende, let tilgængelig, men der er også en del, som angiver at lærervejledningen er for styrende samt for omfangsrig og detaljeret, men i modsætning hertil også nogen som roser lærervejledningen, netop fordi den er omfangsrig. Nogle lærere skriver, at

de har plukket i materialet eller anvendt lærervejledningen som inspirationskilde til undervisningen. Andre vælger at inddrage andre materialer og sammensætte deres eget forløb.

Lærerne bliver bedt om, at vurdere elevernes interesse, engagement og brug af bogen. En gennemgang af disse besvarelser peger på, at der er stor variation i hvilke emner, klasserne har været mest engagerede i. Generelt er der mange, som skriver, at deres elever har været særligt engagerede i et eller flere af emnerne tobak, alkohol og illegale stoffer, men mange klasser har også være særligt engagerede i et af de andre emner i materialet. Det er ikke muligt, at pege på emner, hvor der entydigt har været et særlig stort eller særlig lille engagement. Desuden er det ikke lærernes indtryk, at bestemte elevgrupper har været mere engagerede end andre. Mange skriver derimod, at klassens engagement enten har været som vanligt, eller at eleverne har været aktive og engagerede. Nogle peger endvidere på, at de elever der almindeligvis er stille også er det i forbindelse med undervisningen i Tackling. De fleste besvarelser peger i retning af, at eleverne har taget bogen til sig og vil gemme den. En del skriver, at eleverne nok gemmer bogen, men at det er usikkert, om de egentlig vil anvende den.

I forhold til materialets omfang, er der mange, som mener, at materialet er for omfattende til at kunne gennemføres på 15 timer. Nogle peger endvidere på, at opgavernes karakter er ensformig og at forløbet bliver for ensformigt, hvis det afvikles over en enkelt temauge. De anbefaler i stedet at man arbejder med materialet over en længere periode.

Gennemgangen af spørgeskemaerne vedrørende Tackling 2, er ligesom for Tackling den første gennemgang af datamaterialet, hvorfor de følgende betragtninger ligesom i det ovenstående er præliminære og ikke udtryk for resultater af en egentlig analyse.

Sammenfattende peger gennemgangen af besvarelserne vedrørende Tackling 2 på, at lærervejledningen er god men omfattende. Der er både lærere, som synes, det er en styrke, at lærervejledningen er omfattende, og lærere der synes, det er problematisk. Elevernes engagement beskrives meget forskelligt. Flere skriver, at der altid er variation i elevernes engagement afhængig af fag/emne, samt at eleverne var mere engagerede sidste år (til undervisningen i Tackling i 7. klasse). Emnerne er relevante for aldersgruppen, men en del peger på, at materialet gentager for meget af forløbet fra 7. klasse.

6. Observation af undervisning samt elev- og lærerinterview

I forbindelse med evalueringen besøges mindst en klasse, der undervises i Tackling i hvert af de seks deltagende amter. På hver skole overværes undervisningen i Tackling, afhængig af hvordan den enkelte lærer har planlagt undervisningsforløbet og de deraf givne muligheder. Der gennemføres et interview med den lærer, der underviser i Tackling, og et fokusgruppeinterview med nogle af eleverne fra klassen. Fokusgruppeinterviewene gennemføres med to grupper med henholdsvis tre piger i den ene gruppe og tre drenge i den anden gruppe. Interviewene med eleverne omhandler elevernes oplevelse af materialets relevans og egnethed, og forsøger at belyse elevernes opfattelse af udbyttet af Tackling. Interviewene med lærerne omhandler lærerens valg af undervisningsform og prioritering af materialets emner. Derudover omhandler interviewet lærerens oplevelse af elevernes engagement og lærerens oplevelse af, om materialets emner er relevante for eleverne. I forbindelse med undervisningen i Tackling i 8. klasse, blev der gennemført observationer og interview på to skoler. Derudover var der planlagt besøg på yderligere to skoler, men her lykkedes det ikke at gennemføre de aftalte besøg, da lærerne aflyste aftalen. Data er transskriberet og analyserne forventes påbegyndt i første halvår af 2007.

7. Evalueringen år 2007

I det følgende redegøres for forløbet af forskningsprojektets dataindsamling i 2007. Dataindsamlingen afsluttes den 1. juli 2007, hvorefter databehandlingen påbegyndes.

Elevspørgeskemaet 2007

Den internetbaserede spørgeskemaundersøgelse i 9. klasse er tredje og sidste opfølgingsundersøgelse i forbindelse med evalueringen af Tackling. De deltagende skoler modtager brev med vejledning til besvarelse af spørgeskemaet i starten af januar, og svarperioden vil i første omgang være 8. januar – 31. marts 2007. Der udsendes en påmindelse afhængigt af behov undervejs i svarperioden, og der udsendes rykker umiddelbart efter svarperiodens udløb og igen efter behov. I forsøg på at motivere skolerne til at besvare spørgeskemaet udloddes der i forbindelse med dette års besvarelse biografbilletter til ti klasser, som deltager i Ungeshverdag.dk. Vinderne findes ved lodtrækning blandt de klasser, der har besvaret spørgeskemaet inden den 31. marts 2007. Dataindsamlingen med elevspørgeskemaet forventes afsluttet senest den 1. juli 2007, hvor der lukkes for adgang til spørgeskemaet.

Lærerspørgeskema om forebyggelsesrelaterede aktiviteter 2007

Der udsendes tillige med de foregående år et spørgeskema til alle lærere fra såvel interventions- som kontrolklasser, som har til formål at belyse hvilke forebyggelsesrelaterede aktiviteter, der foregår på skolen. Spørgeskemaet skal dels være med til at give et billede af, hvilken forebyggelsesrelateret undervisning, der foregår på kontrolskolerne og samtidig være med til at give et billede af, om der foregår anden forebyggelsesrelateret undervisning end Tackling på interventionsskolerne. Lærerspørgeskemaet om forebyggelsesrelateret undervisning udsendes sammen med vejledning til besvarelse af elevspørgeskemaet på internettet i starten af januar 2007. Der rykkes for spørgeskemaet parallelt med, at der rykkes for besvarelse af elevspørgeskemaet på internettet. Dataindsamlingen forventes afsluttet den 1. juli 2007.

Evalueringsspørgeskemaet 2007

I september 2006 blev der udsendt et evalueringsspørgeskema til lærere, der skal undervise i Tackling i 9. klasse. Spørgeskemaet er i stor udstrækning identisk med et spørgeskema, der er udsendt i forbindelse med evalueringen af Tackling i 8. klasse, dog suppleret med spørgsmål, der har til formål at beskrive lærernes samlede vurdering af hele det tre-årige forløb med Tackling. Undervisningen Tackling afsluttes på forskellige tidspunkter i de enkelte klasser. Der bliver rykket for besvarelse i forbindelse med rykning for besvarelse på elevspørgeskemaet og spørgeskemaet om forebyggelsesrelateret undervisning. Der er valgt en sådan strategi, fordi erfaringen fra de foregående år tyder på, at det bedste resultat opnås ved at rykke for alle spørgeskemaer af en gang, frem for at læreren skal administrere flere henvendelser.

Observationer og interview

Der gennemføres ligesom de tidligere år observationer af undervisningen i Tackling samt interview med lærere og elever. Der er foreløbig truffet aftale om besøg på to skoler, således at der med sikkerhed vil være gennemført mindst et besøg i hver af de deltagende amter ved undersøgelsens afslutning.

8. Referencer

Sundhedsstyrelsen. 11-15 åriges livsstil og sundhedsvaner 2004 – og udviklingen siden 1997.
København: Sundhedsstyrelsen 2006